

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-113>

УДК 339.5

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОГО СКЛАДНИКА ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОГО РИНКУ ЄС

DEVELOPMENT FACTORS OF TRANSPORT PART OF EUROPEAN UNION AGRICULTURAL MARKET INFRASTRUCTURE

Саусь Владислав Сергійовичаспірант кафедри європейської економіки і бізнесу,
Київський національний економічний університет
імені Вадима ГетьманаORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4857-003X>**Saus Vladyslav**

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

У статті розглядаються питання функціонування транспортної інфраструктури аграрного ринку ЄС з подальшою проекцією на розвиток транспортної інфраструктури вітчизняного аграрного ринку. Акцентовано, що транспортна інфраструктура, поряд з біологічними, екологічними, регуляторними, є надзвичайно важливим чинником розвитку аграрного ринку. Транспортна інфраструктура аграрного ринку складається зі взаємопов'язаних автомобільних, залізничних, повітряних та морських транспортних систем, що сприяє як внутрішньому розподілу, так і міжнародній торгівлі. Встановлено, що розвиток транспортного складника інфраструктури аграрного ринку вимагає інтегрованого підходу, в якому поєднуються інвестиції, інноваційні технології та сприятливе регуляторне середовище. До ключових факторів розвитку транспортної компоненти інфраструктури аграрного ринку віднесено: інвестиції в інфраструктуру, технологічні інновації та цифровізація, регуляторне та політичне забезпечення в ЄС, сталий розвиток і ефективність, інтеграція та оптимізація, інтеграція у глобальні ланцюги постачання.

Ключові слова: аграрний ринок ЄС, інфраструктура аграрного ринку ЄС, транспорт, транспортна інфраструктура аграрного ринку ЄС, фактори розвитку транспортної інфраструктури аграрного ринку ЄС, інвестиції в інфраструктуру, інфраструктурні інновації.

The article deals with the functioning of the transport infrastructure of the EU agricultural market, with further projection onto the development of transport infrastructure in the domestic agricultural market. It emphasizes that transport infrastructure, along with biological, environmental, and regulatory factors, is an extremely important driver for the development of the agricultural market. The transport infrastructure of the agricultural market consists of interconnected road, rail, air, and maritime transport systems, which facilitate both domestic distribution and international trade. The article notes that advanced logistics and supply chain management methods, including digital platforms and real-time tracking, help optimize inventory, reduce losses, and manage seasonal fluctuations in the agricultural market. An effective transport and logistics infrastructure requires the delivery of the right agricultural product, in the right quantity, in the right condition, to the right place, at the right time, and at the right price, which positively affects the success of supply chain partners and the competitiveness of each participant. The transport and logistics infrastructure of the EU agricultural market consists of diverse elements covering transport networks, logistics centers, information technologies, and integration mechanisms between different modes of transportation. Its main tasks are to optimize delivery processes, preserve product quality, and maintain the agricultural sector's competitiveness. It has been established that the development of the transport component of the agricultural market infrastructure requires an integrated approach that combines investments, innovative technologies, and a favorable regulatory environment. The key factors for the development of the transport component of agricultural market infrastructure include: investments in infrastructure, technological innovations and digitalization, regulatory and political support in the EU, sustainability and efficiency, integration and optimization, and integration into global supply chains.

Keywords: EU agricultural market, EU agricultural market infrastructure, transport, transport infrastructure of the EU agricultural market, factors of development of transport infrastructure of the EU agricultural market, infrastructure investments, infrastructure innovations.

Постановка проблеми. У лютому 2022 року Україна зіштовхнулася з безпрецедентними викликами у безпековій сфері. Відкрита агресія проти нашої держави визначила пріоритет оборонної складової серед суспільних пріоритетів. Проте, це не знімає і важливості питання економічного розвитку України, адже саме економічна (а з нею – і бюджетна) стійкість формують передумови для успішного відбиття агресії. Серед усіх економічних завдань, що нині стоять перед Україною, особливе місце займає проблематика розвитку аграрного сектору. У 2022 році, коли відбулося шокове падіння національної економіки внаслідок військового вторгнення, якраз сільське господарство дало можливість вистояти та зберегти значну частину експортних потоків. На цьому тлі досить показовим є той факт, що саме інфраструктурні елементи аграрного сектору доволі часто ставали об'єктом ворожих атак.

Зважаючи на євроінтеграційні прагнення України, питання розвитку аграрного сектору набуває особливого забарвлення. Досить часто зовнішні противники вступу нашої держави до ЄС апелюють до тих загроз, які несуть вітчизняні аграрії для спільного європейського аграрного ринку. Треба визнати, що подальша інтеграція України в цій царині буде надзвичайно та особливо складною. І в цьому контексті варто дослідити питання, пов'язані з транспортною (а з нею і логістичною) інфраструктурою аграрного ринку Європейського Союзу. Такий аналіз має стати базисом подальшого євроінтеграційного вектору розвитку аграрного сектору України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку транспортної та логістичної інфраструктури аграрного ринку України та Європейського Союзу розглядалися в роботах багатьох вітчизняних та закордонних економістів. В науковій праці К. Дзюбак досліджуються питання впливу транспортної інфраструктури на ефективність сільськогосподарського землекористування [1]. В статті М. Погорельського виділено умови та принципи формування інфраструктури аграрного ринку, а також наголошується на важливій ролі держави у цьому процесові [2]. В свою чергу, В. Бойко акцентує на інноваційному складникові розвитку інфраструктури аграрного ринку [3]. Зокрема, в цій науковій праці доведено, що необхідно забезпечити розвиток регіональної мережі інноваційних об'єктів оптової торгівлі, модернізацію логістичного забезпечення, формування інноваційних горизонтально-вертикальних інтеграційних структур, поси-

лення ролі аграрних бірж тощо. В дослідженні С. Качуровського та Л. Мацюк розкрито практичні аспекти функціонування транспортної інфраструктури логістики зернових культур [4]. Автори зазначають, що ключовим фактором має стати розробка програми державної підтримки та проведення інвестиційної політики, спрямованої на розвиток транспортної інфраструктури.

В дослідженнях закордонних науковців [5–6] питання транспортної інфраструктури вивчаються насамперед в контексті досягнення за рахунок її розвитку спільних економічних та соціальних цілей.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Абсолютна більшість авторів, що досліджували вказану проблематику, акцентують на важливості та особливій ролі інфраструктури в розвитку аграрного ринку. Досить часто транспорту інфраструктуру розглядають у логічному та об'єктивному зв'язку з логістичним складником. Разом з тим, подальший розвиток транспортної інфраструктури в ЄС має розглядатися як комплексний процес, що враховуватиме сучасні тенденції в аграрній сфері та в цілому у світовій економіці. Для України, з врахуванням її євроінтеграційного шляху, мають бути розроблені рекомендації, які враховуватимуть сучасний стан інфраструктури, яка суттєво постраждала під час військової агресії.

Мета статті – ідентифікувати ключові фактори розвитку транспортної інфраструктури аграрного ринку ЄС та оцінити можливості та наслідки інтеграції до неї транспортного складника інфраструктури вітчизняного аграрного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний ринок ЄС представляє собою складну та багатогранну систему, в якій інтегровані різні компоненти, починаючи від первинного виробництва до кінцевої роздрібно торгівлі. Ця складна мережа формується не лише біологічними чи екологічними аспектами функціонування сільського господарства, але й комплексною системою політики, інфраструктури та ринкових інститутів у сфері агросектору. Основні компоненти аграрного ринку в ЄС наведені на рис. 1.

Зазначимо, що сучасний транспортний складник інфраструктури аграрного ринку ЄС серед іншого включає в себе:

– автомобільний транспорт, який забезпечує гнучке та швидке переміщення сільськогосподарської продукції, особливо на коротких та середніх відстанях;

Рис. 1. Компоненти аграрного ринку в ЄС та місце в ній транспортно-логістичної інфраструктури

Джерело: складено автором самостійно

– залізничний транспорт, який оптимізує перевезення великих обсягів вантажів на середніх та далеких дистанціях, сприяючи зниженню логістичних витрат;

– морський та річковий транспорт, який є критично важливими для перевезення вантажів між портами ЄС і зовнішніми ринками, а також для внутрішньої торгівлі в країнах з розвиненими водними шляхами;

– авіатransпорт, який використовується для перевезення високовартісної продукції або продукції, яка швидко псується.

Транспортні мережі набули багатьох форм і проявів, більшу частину з них можна розглядати як частину Європейської перспективи просторового розвитку, яка являє собою неонов'язкову основу для реорганізації, координації та спрощення політики територіального розвитку в усьому ЄС [5]. Ця структура наголошує на необхідності транспортних та комунікаційних стратегій для зменшення розривів у доступності між місцями [6].

Зауважимо, що регулівне втручання у транспортну інфраструктуру передбачає використання різних механізмів та форм. Тут можна говорити і про конкретне будівництво інфраструктури в кожному регіоні за допомогою ЄФРР (European Regional Development Fund) до створення трансєвропейських мереж (TEN). Такі мережі являють собою великі загальноєвропейські проекти транспортної інфраструктури, спрямовані на «безперебійне функціонування внутрішнього ринку та зміцнення економічної та соціальної згуртованості... забезпечення сталої мобільності осіб та товарів за найкращих можливих соціальних, екологічних та безпекових умов та інтеграція всіх видів транспорту з урахуванням їхніх порівняльних переваг» [7].

Аналізуючи транспортний складник інфраструктури аграрного ринку, слід також враховувати її нерозривний зв'язок з логістичним компонентом. Саме транспорт забезпечує доставку аграрної продукції від виробника

до споживача та є основою агрологістики [8]. Якраз через це досить часто в сучасній науковій літературі говорять про спільну транспортно-логістичну інфраструктуру загалом та аграрного ринку – зокрема. Відповідно, транспортно-логістична інфраструктура аграрного ринку Європейського Союзу представляє собою комплексну систему, що забезпечує ефективний рух аграрної продукції від виробника до кінцевого споживача. Її функціонал реалізується через транспортні мережі, канали збуту, ланцюги постачання.

Транспортні системи (як інтеграція автомобільних, залізничних, повітряних та морських транспортних підсистем) забезпечують своєчасну та ефективну доставку сільськогосподарської продукції від виробників до переробних підприємств, а потім до розподільчих центрів. За їх допомогою відбувається переміщення аграрної продукції на внутрішньому ринку та у міжнародній торгівлі. Варто звернути увагу також і на той факт, що ефективне функціонування транспортних та логістичних складників (в тому числі – на диджитал основі) дає можливість учасникам аграрного ринку ЄС суттєво скоротити витрати та, відповідно, покращити фінансові результати власної діяльності.

Варто зазначити, що швидкий розвиток транспортної, а з нею і логістичної, інфраструктури аграрного ринку ЄС став відповіддю на ті процеси, які притаманні глобальній економіці та його аграрному сегментові. Зокрема, у XXI ст. суттєво зросли обсяги товаропотоку аграрної продукції, але кількість товарів залишається на відносно стабільному рівні. Тільки ефективна транспортна та логістична системи можуть забезпечити адекватну реакцію учасників ринку на збільшення асортименту товарів, посилення вимог до своєчасності постачання, сезонні коливання тощо. Дієва транспортно-логістична інфраструктура вимагає доставки потрібного сільськогосподарського продукту, у потрібній кількості, у потрібному стані, у потрібне місце, у потрібний час, за правильною ціною, і це позитивно впливає на успіх партнерів у ланцюжку поставок, на конкурентоспроможність кожного суб'єкта. Як зазначено в окремих наукових працях, ефективна логістика та технології є критичними факторами успіху як для виробників, так і для роздрібних торговців [9].

Основні завдання транспортно-логістичної інфраструктури аграрного ринку ЄС можна розділити на дві групи. До першої групи від-

носяться ті, які притаманні транспорту та логістиці загалом: оптимізація перевезень для забезпечення швидкого та економічного транспортування продукції для мінімізації логістичних витрат; підтримка конкурентоспроможності через забезпечення доступності та ефективності інфраструктури для стимулювання розвитку ринку та інтеграції з міжнародними ринками; сприяння синхронізації логістичних процесів для забезпечення безперервного та координаційного руху продукції між виробниками, оптовими постачальниками, обробними підприємствами та роздрібними точками.

Друга група завдань відображає особливості аграрного ринку: збереження якості та свіжості продукції через забезпечення належних умов (температурний режим, контроль вологості, безпека вантажу); реагування на сезонні та ринкові коливання задля забезпечення необхідної гнучкості для адаптації до змін попиту та сезонних особливостей виробництва.

До ключових факторів розвитку транспортної компоненти інфраструктури аграрного ринку слід віднести: інвестиції в інфраструктуру; технологічні інновації та цифровізація; регуляторне та політичне забезпечення в ЄС; сталий розвиток і ефективність; інтеграція та оптимізація; інтеграція у глобальні ланцюги постачання.

Кожен із зазначених факторів має власне сутнісне наповнення, яке характеризує конкретні стимули чи стримуючі чинники для транспортного складника інфраструктури аграрного ринку ЄС. В свою чергу, ці фактори слід також оцінити і з позиції перспектив інтеграції транспортної інфраструктури вітчизняного аграрного ринку до спільної європейської транспортної інфраструктури.

На наше глибоке переконання, особливу увагу варто звернути на інвестиції в інфраструктуру, адже саме цей аспект буде ключовим для України. Транспортна інфраструктура вже давно є і залишається наріжним каменем політики регіонального розвитку ЄС, що визначає спрямування значних ресурсів за цим напрямом [10]. На цьому тлі перед Україною стоять надзвичайно гострі питання, визначальним із яких є здатність нашої держави акумулювати необхідні інвестиційні ресурси для розвитку транспортної інфраструктури. Повоєнна відбудова України потребуватиме колосальних ресурсів, тоді як внутрішні джерела їх формування нині у значному дефіциті.

Впровадження цифрових технологій та інновацій в агросектор, в тому числі – на інфраструктурному рівні, може забезпечити «універсальну технологію, яка революціонізує виробництво продуктів харчування в найбільш критичних регіонах світу» [11]. Загалом цифровізація на аграрному ринку України знову залежатиме від інвестицій у цю сферу, а також – від сприйняття ключовими гравцями аграрного ринку переваг використання цифрових технологій.

Регуляторне та політичне забезпечення в ЄС впливає на усі сектори економіки, зокрема на аграрний сектор та його транспортну інфраструктуру. Європейські нормативи та стандартизація процесів перевезень і безпеки на транспорті, прийняті на рівні ЄС, сприяють гармонізації вимог у різних країнах-членах і створенню єдиної інфраструктури. Екологічний сталий розвиток і ефективність транспортної компоненти в інфраструктурі аграрного ринку нині відіграє провідну роль, що обумовлено переходом до більш екологічно чистих технологій, зокрема шляхом використання електротранспорту чи альтернативних видів палива. Це є важливим аспектом для зменшення впливу на довкілля; і впровадженням екологічних стандартів і систем управління впливом на довкілля, що сприяє створенню позитивного іміджу аграрних виробників ЄС на світовому ринку. Інтеграція та оптимізація як фактор транспортної компоненти в аграрному секторі передбачає стратегічне розміщення логістичних центрів завдяки оптимізації розташування терміналів, складів і перевантажувальних майданчиків.

В свою чергу, інтеграція у глобальні ланцюги постачання як фактор розвитку транспортної компоненти аграрного ринку ЄС реалізується через участь у міжнародних

логістичних мережах, що дозволяє аграріям ЄС отримувати доступ до нових ринків, а також використовувати сучасні методи управління постачанням і зберіганням.

Висновки. Транспортна, а з нею і логістична, інфраструктура аграрного ринку ЄС складається з різнопланових елементів, що охоплюють транспортні мережі, логістичні центри, інформаційні технології та інтеграційні механізми між різними видами перевезень. Її основні завдання полягають в оптимізації процесів доставки, збереженні якості продукції та підтримці конкурентоспроможності аграрного сектору. Ключовими факторами розвитку транспортної компоненти в інфраструктурі аграрного ринку ЄС є системні інвестиції в модернізацію транспорту, використання цифрових технологій і платформ, сприяння регуляторним та політичним ініціативам, дотримання екологічних стандартів, оптимізація логістичних процесів та інтеграція в глобальні ланцюги постачання. Такий комплексний підхід дозволяє створити конкурентоспроможну, стійку та ефективну транспортну систему, яка може адаптуватися до сучасних викликів і вимог ринку. Ідентифікація транспортної інфраструктури аграрного ринку України як невід'ємного складника інфраструктури спільного європейського ринку насамперед має базуватися на врахуванні вимог регуляторного середовища ЄС та ключових тенденцій, які сформувалися переважно у XXI ст. З врахуванням пошкодження транспортної інфраструктури внаслідок відкритої агресії проти нашої держави, та через об'єктивний дефіцит внутрішніх ресурсів, одним із ключових напрямків буде пошук джерел зовнішнього фінансування для відновлення інфраструктурних об'єктів або їх повної відбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дзюбак К. Транспортна інфраструктура та ефективність сільськогосподарського землекористування. *Агросвіт*. 2016. № 5. С. 44–51.
2. Погорецький М. Основні умови та принципи формування інфраструктури аграрного ринку. *Агросвіт*. 2013. № 18. С. 46–50.
3. Бойко В. Інноваційні засади розвитку інфраструктури аграрного ринку. *Інфраструктури ринку*. 2021. Випуск 59. С. 17–22.
4. Качуровський С., Мацюк Л. Транспортна інфраструктура логістики зернових культур. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 1(12). С. 34–38.
5. Crescenzi R., Rodríguez-Pose A. Infrastructure and regional growth in the European Union. *Paper in Regional Science*. August 2012. Vol. 91. Issue 3. P. 487–513.
6. Mirwaldt K., McMaster I., Bachtler J. Reconsidering cohesion policy: The contested debate on territorial cohesion. 2005. Working paper 08/5, EoRPA, University of Strathclyde.

7. European Commission. Communication from the Commission – trans-European networks: Towards an integrated approach, Commission of the European Communities, Brussels (2007). COM/2007/0135 final.
8. Лихолат С., Миськів О. Сутність агрологістики та її сучасний стан в Україні. *Академічні візії*. 2022. Випуск 14. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/702/638>
9. Techane Bosona, Girma Gebresenbet. Logistics and Supply Chains in Agriculture and Food. 2012. DOI: <https://doi.org/10.5772/25907>
10. European Commission. Cohesion policy 2007-2013 national strategic reference frameworks. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg. 2008.
11. Scholz R. et al., Unintended side effects of the digital transition: European scientists' messages from a proposition-based expert round table. *Sustainability (Switzerland)*. 2018. № 10 (6). DOI: <https://doi.org/10.3390/su10062001>

REFERENCES:

1. Dziubak K. (2016) Transportna infrastruktura ta efektyvnist silskohospodarskoho zemlekorystuvannia [Transport infrastructure and agricultural land use efficiency]. *Ahrosvit*, no. 5, pp. 44–51.
2. Pohoretskyi M. (2013) Osnovni umovy ta pryntsyipy formuvannia infrastruktury ahrarynku [Basic conditions and principles of forming the infrastructure of the agricultural market]. *Ahrosvit*, no. 18, pp. 46–50.
3. Boiko V. (2021) Innovatsiini zasady rozvytku infrastruktury ahrarynku [Innovative principles of agricultural market infrastructure development]. *Infrastruktura rynku*, no. 59, pp. 17–22.
4. Kachurovskyi S., Matsiuk L. (2019) Transportna infrastruktura lohistyky zernovykh kultur [Transport infrastructure for grain logistics]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 1(12), pp. 34–38.
5. Crescenzi R., Rodríguez-Pose A. Infrastructure and regional growth in the European Union. Paper in Regional Science. August 2012. Vol. 91. Issue 3, pp. 487–513.
6. Mirwaldt K., McMaster I., Bachtler J. Reconsidering cohesion policy: The contested debate on territorial cohesion. 2005. Working paper 08/5, EoRPA, University of Strathclyde.
7. European Commission. Communication from the Commission – trans-European networks: Towards an integrated approach, Commission of the European Communities, Brussels (2007). COM/2007/0135 final.
8. Lykholat S., Myskiv O. (2022) Sutnist ahrolohistyky ta yii suchasnyi stan v Ukraini [The essence of agrologistics and its current state in Ukraine]. *Akademichni vizii*, no. 14, Available at: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/702/638> (accessed July 29, 2025).
9. Techane Bosona, Girma Gebresenbet. Logistics and Supply Chains in Agriculture and Food. 2012. DOI: <https://doi.org/10.5772/25907>
10. European Commission. Cohesion policy 2007-2013 national strategic reference frameworks. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg. 2008.
11. Scholz R. et al., Unintended side effects of the digital transition: European scientists' messages from a proposition-based expert round table. *Sustainability (Switzerland)*. 2018. № 10 (6). DOI: <https://doi.org/10.3390/su10062001>